

Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної сфери у ВНЗ

Віктор ЛОКШИН,

кандидат педагогічних наук, докторант Інституту вищої освіти НАПН України

Розвиток освіти в галузі управління зумовлений змінами, що відбуваються в економічному і соціальному житті України та світу загалом. З огляду на ці зміни актуальною є потреба у підготовці фахівців з універсальною освітою для соціокультурної сфери. У зв'язку з цим гостро постають проблеми організації і змісту навчального процесу у вищих навчальних закладах відповідного профілю.

Підготовка менеджерів соціокультурної сфери спрямована на формування професійної компетентності, необхідної для досягнення успіху в професійній діяльності. Майбутні фахівці повинні вміти використовувати нові можливості, впроваджувати в життя нововведення і пристосовуватися до змін, які відбуваються на світовому ринку.

Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з управління дасть їм можливість працювати в закладах і установах мистецького профілю, економіко-гуманітарної, соціокультурної сфер, сфери послуг тощо. Вищі навчальні заклади України мають готувати менеджерів, здатних надихнути свою команду, таких лідерів, які зможуть знайти правильні рішення навіть у несприятливих обставинах. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціокультурної сфери для розширення їхньої діяльності на українському ринку здійснюється з урахуванням:

- підготовки за фахом згідно з міжнародними стандартами вищої освіти;
- організації наскрізної практичної підготовки та перепідготовки фахівців з можливістю стажування за кордоном або в представництвах міжнародних закладів вищої освіти;
- реалізації функції професійної підготовки менеджерів соціокультурної сфери із забезпеченням системного підходу до навчально-виховного

процесу, оскільки особистість формується цілісною педагогічною системою;

– оновлення змісту вищої освіти в нових умовах розвитку на засадах гуманізації.

В умовах особистісно орієнтованої системи навчання створюється нова педагогічна етика, визначальними рисами якої є:

- зміна позицій студентів і педагогів у спілкуванні, не рольове, а особистісне спілкування (підтримка, співчуття, людська гідність, довіра);
- використання діалогу як домінуючої форми спілкування під час навчання, спонукання до обміну думками, враженнями, моделювання життєвих ситуацій;
- введення спеціально сконструйованих ситуацій вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки.

Домінантною є розвинута мотивація і сформованість особистісних якостей, які забезпечують внутрішню потребу усвідомлення студентами нових соціальних ролей [3]. Висока ефективність роботи в ринкових умовах майбутніх фахівців соціокультурної сфери великою мірою залежить від володіння певними професійно-особистісними якостями, що є складовими професійної компетентності (див. табл. 1).

До складових професійної компетентності належать:

- знання, уміння і навички, необхідні для роботи за фахом;
- знання, уміння і навички, необхідні в особистісному самовизначенні (в суспільстві, професійній діяльності, у житті в цілому);
- знання, уміння і навички адекватного самоцінювання;
- знання, уміння і навички діагностики людини і соціального середовища (див. табл. 2).

Ці дані дослідники використовують для вдосконалення змісту, форм і методів психолого-педагогічної підготовки студентів [11].

Під час дослідження було проведено комп'ютерний психолого-педагогічний моніторинг. Експертна система «Психолого-педагогічний моніторинг у галузі вищої освіти» – це програмний продукт, що дає змогу вирішувати завдання управління навчальним процесом на основі сучасних інформаційних технологій [9].

Таблиця 1

Сформованість професійно-особистісних якостей студентів – майбутніх фахівців соціокультурної сфери

Складові професійної компетентності	Професійно-особистісні якості фахівців з управління в соціокультурній сфері
Адаптаційна мобільність	Схильність до творчих форм діяльності, прагнення до неперервного поглиблення й оновлення знань, ініціативність.
Контактність	Товариськість, емпатія, інтерес до людей, високий рівень розуміння у міжособистісних стосунках, здатність викликати прихильність людей, бачити себе збоку, вміння слухати, розуміти і переконувати людей.
Стресостійкість	Інтелектуальна й емоційна захищеність у проблемних ситуаціях, самовладання і тверезість мислення в прийнятті колективних рішень, володіння навичками саморегуляції.
Домінантність	Честолюбство, прагнення до особистої незалежності, лідерство, готовність до безкомпромісної боротьби за свої права, самоповага, високий рівень самооцінки, сміливість, вольовий характер.
Володіння комерційним типом мислення	Вміння вести прибуткові справи, самостійність економічної поведінки, висока відповідальність перед споживачами, постійний контроль за якістю і ціною вироблених товарів та послуг, ретельний економічний розрахунок, постійне порівняння витрат і результатів із відповідними показниками конкурентів.

Таблиця 2

Трансформація професійно-особистісних якостей в параметри професійної компетентності менеджерів соціокультурної сфери

Параметри професійної компетентності
<p>Знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – структури роботи закладів і установ у соціокультурній сфері; – сучасного підприємництва в соціокультурній сфері і його нормативно-правової бази; – сучасних перспективних напрямів діяльності в соціокультурній сфері, стандартів якості виробництва товарів та послуг; – професійної етики.
<p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналізувати ситуації; – алгоритмізувати свою виробничу діяльність і передбачати її наслідки; – приймати рішення в нестандартних ситуаціях; – встановлювати ділові стосунки; – підтримувати стиль та імідж у закладах і установах соціокультурної сфери; – організовувати роботу персоналу; – виявляти й усувати причини порушення технологічного процесу виробництва товарів та послуг; – користуватися основним обладнанням; – оформляти нормативну документацію; – брати активну участь у розробленні і впровадженні нових технологій; – аналізувати виробничі ситуації і приймати оптимальні рішення.
<p>Навички:</p> <ul style="list-style-type: none"> – подолання комунікативних бар'єрів.

Основні завдання, які можна вирішити за допомогою експертної системи:

- всебічна стандартизована діагностика якостей особистості, інтелектуальних здібностей і сфери діяльності студентів;
- можливість незалежного оцінювання і об'єктивного порівняння результатів діяльності викладачів фахових дисциплін, керівників

наскрізної практичної підготовки, тьюторів, вищого навчального закладу в цілому;

- допомога викладачу у здійсненні адекватних навчально-виховних впливів у проблемних ситуаціях, підвищення професійної майстерності педагогів;
- організація різноманітних досліджень у галузі вищої освіти.

Менеджер соціокультурної сфери має володіти високим рівнем знання законів, принципів, концепцій для вирішення творчих і організаційно-технічних завдань. Підготовка фахівців цього профілю дає можливість:

- спрямувати організаційну діяльність на розвиток конкурентоспроможного виробництва;
- впроваджувати в практичну діяльність сучасні методи управління;
- створювати й акумулювати структурний механізм згідно з реаліями загальносвітових економічних стандартів;
- застосовувати систему правових взаємовідносин у соціокультурній сфері;
- професійно використовувати у виробничій ситуації зв'язок з громадськістю (PR), рекламну політику в галузі;
- оволодіти всім спектром понять технічного забезпечення, необхідних для якісної організації заходів з просування товарів і послуг, бізнесових і громадських заходів;
- опанувати теорію проведення культурно-мистецьких заходів: телевізійних програм, конкурсів краси тощо.

Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної сфери дає змогу виокремити її серед інших спеціальностей менеджменту [10].

Традиційну систему підготовки майбутніх фахівців-менеджерів за професіями соціокультурної сфери умовно можна поділити на чотири взаємопов'язаних підсистеми: загальногуманітарну, фундаментальну, профільну і спеціальну. Такий поділ базується на вимогах до випускника вищого закладу освіти:

досконало знати свою професію, володіти необхідними організаційно-управлінськими вміннями і навичками, мати достатню психолого-педагогічну і загальнокультурологічну підготовку. Ці вимоги викладено в освітньо-кваліфікаційних характеристиках, які визначають зміст навчального плану. І хоча деякі з них застаріли і потребують істотного доопрацювання, загальні положення стратегічного спрямування, відображаючи світову тенденцію розвитку мистецької компоненти в освіті, залишаються незмінними.

Загальноосвітня підготовка передбачає формування особистості майбутнього менеджера як громадянина держави й інтелектуально розвиненої людини. Знання законів розвитку суспільства та його культури, вміння практично їх застосовувати допомагають реалізувати принцип науковості під час пояснення законів природи і людського суспільства, виховання людей творчих професій на гуманістичних засадах [12].

Авторитет менеджера соціокультурної сфери ґрунтується на його науково-практичній компетенції. Основні завдання менеджменту і маркетингу – це всебічне вивчення ринку, споживчого попиту, з одного боку, і формування попиту й пропозиції – з іншого. Принцип менеджменту і маркетингу дає змогу вдосконалювати організацію управління соціокультурною сферою як такою. Це особливо актуально на сучасному етапі, оскільки постійно зростає кількість організацій, що діють у цій галузі, збільшується мережа платних послуг. Отже, посилення економічної орієнтації є надзвичайно важливим у процесі підготовки студентів до майбутньої діяльності. У курсі менеджменту і маркетингу варто акцентувати увагу на діяльності в галузі конкретної організації – конкретного менеджменту, його засобів, типів і видів.

Менеджмент є видом діяльності, спрямованим на керівництво людьми в найрізноманітніших угрупованнях, і галуззю знання, що допомагає здійснити цю функцію. Це поняття охоплює не тільки процесуальну, системну, ситуаційну функції, а й естетично-виховну. Діяльність менеджера соціокультурної сфери є саме тією ланкою, яка поєднує свідомість як духовну складову і предмет як матеріальну складову естетичної культури.

Однією з найважливіших особливостей процесу управління в соціокультурній сфері є те, що творчий колектив, на відміну, наприклад, від виробничого на підприємстві, функціонує і розвивається не тільки залежно від споживчого попиту, а і як об'єкт формування естетичного смаку населення. Сучасні економічні методи спрямовано на вирішення найважливішого завдання – досягнення високих результатів діяльності.

Про вдало проведені й організовані заходи в менеджменті свідчить не тільки фінансовий успіх, а й створення правильної основи для їхнього естетичного сприйняття. Технологія менеджменту соціокультурної сфери відображає якісні особливості сучасного менеджменту в цілому. Конференції, спеціалізовані виставки є заохочувальними методами

для реалізації ділових, професійних і особистих зусиль та можливостей.

Менеджер соціокультурної сфери має бути естетичною ланкою у стосунках зі споживачами товарів та послуг індустрії. Системний підхід в організації виробництва й кумуляції процесів є надійним фундаментом тривалої діяльності в цьому напрямі [8].

Кожній діловій людині відомо: щоб щось отримати, треба щось вкласти. Перед будь-яким інвестором, який не пов'язаний, наприклад, із модельним бізнесом, але намагається до нього увійти, постає питання про повернення коштів. І тут усе залежатиме від достатньо високої естетичної підготовки менеджера соціокультурної сфери. Адже він має бути не просто фахівцем, який знає свою справу. Особиста привабливість, високий рівень культури, відповідні знання, комунікабельність – професійні вимоги до менеджера. Завдяки новій технології менеджменту Public relation (PR-технологія) менеджери сьогодні є не тільки організаторами і маркетологами, а й фахівцями із сервісних технологій. До сучасного менеджменту висувається вимога диверсифікації – багатопрофільності як необхідної умови успіху. Це характерна риса сучасного бізнесу. Що більше диверсифікована діяльність фірми, то оперативніше і пластичніше реагує вона на динаміку ринку. На перший план виходить не тільки діяльність фірми, а й те, як вона діє в різних зонах ділової активності і чим відрізняється від інших, як прямує до визначених цілей. Ідеться про імідж фірми як про її цілісне відображення, про репутацію її керівників. У наш час уже продається не просто товар, а певний стиль.

Менеджмент на сучасному етапі залежить від суспільної думки, висвітлення діяльності фірм, що випускають продукцію, у ЗМІ. На основі знань про психологію людини формуються гуманістичні принципи професійної освіти майбутнього менеджера.

Нові інтеграційні процеси ставлять навчальні заклади перед необхідністю адаптувати програму підготовки молоді до соціальних, економічних, інтелектуальних реалій. Нові технологічні засоби мають бути не лише додатком до традиційного педагогічного процесу, а й бути джерелом інформації, самоосвіти.

Сучасний менеджер соціокультурної сфери, незалежно від профілю діяльності його фірми, повинен не тільки теоретично, а й практично орієнтуватися у питаннях культури та індустрії, соціальної психології, у механізмах і процедурах прийняття рішень, мати вишуканий смак, відчуття стилю, володіти кількома іноземними мовами, бути високоморальною й інтелектуально розвинутою людиною. Підвищуються вимоги і до професійної компетентності менеджерів. Вони повинні орієнтуватися в технології маркетингу товарів та послуг, у комерційній і некомерційній діяльності, бути економічно і юридично грамотними фахівцями, компетентними в питаннях управління [там само].

Формування іміджу і репутації фірми, спонсорство, патронат, благодійність, робота з персоналом, співпраця, рекламні кампанії і акції безпосередньо

пов'язані з менеджментом. Стимулювання продажів неможливе без проведення конкурсів, виставок, без співпраці з відповідними закладами й установами, агенціями, рекламними бюро, діяльність яких спрямована на просування на ринок товарів і послуг. Тому профілізації психологічної підготовки студентів з менеджменту соціокультурної сфери нині приділяють особливу увагу.

У суспільстві, що постійно розвивається, знання, інформація стають головним стратегічним ресурсом. Тому за час навчання у ВНЗ студенти мають усвідомити виняткову цінність інформації і навчитися працювати з нею. На заняттях із загальної і соціальної психології, педагогіки студенти набувають навичок збирати, зберігати, опрацьовувати, засвоювати, сортувати і класифікувати інформацію з різних джерел. Усе це передбачає свідоме оволодіння технологією передачі й використання знань на індивідуальному рівні, тобто реальною потребою стає самостійна діяльність студентів, спрямована на розвиток їхніх творчих сил і здібностей.

Проблему формування професійної компетентності нині недостатньо досліджено, вона потребує всебічного вивчення, адже в системі неперервної університетської освіти України виникли оптимальні передумови для появи висококваліфікованих кадрів, здатних здійснювати організацію науково-дослідницької, освітньо-підприємницької діяльності в соціокультурній сфері на належному професійному рівні.

Розглядаючи формування компетентності менеджерів у соціокультурній сфері як неперервний процес професійної підготовки, можна стверджувати, що вдосконалення цього процесу значною мірою визначається ступенем сформованості ціннісних орієнтацій випускника. Від них залежить здатність і вміння фахівця з управління в соціокультурній сфері вирішувати творчо-комерційні завдання, що психологи визначають як спосіб диференціації особистістю об'єктів професійної діяльності за їхньою значущістю.

Ця обставина зумовлює необхідність вивчення процедури пошуку і формування конкретного завдання, тобто процесу професійного мислення не тільки в понятійно-логічному аспекті. Більшість сучасних дослідників розглядає логічні процесуально-операційні аспекти мислення фахівця в ситуації, коли йому доводиться вирішувати професійні завдання.

Персонал-орієнтовані технології менеджменту соціокультурної сфери передбачають урахування і розвиток мотивації персоналу, створення корпоративної культури, фірмового стилю, формування почуття причетності до єдиної справи. Споживач почав реагувати не тільки на товар, а й на його марку. Імідж фірми нині залежить від її працівників і перших осіб. Це повинна бути одна поліфункціональна команда, об'єднана спільною метою. Важливим стає завдання контролю і стимулювання, заохочення за досягнуті результати [там само].

Отже, формування професійної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної сфери у вищих навчальних закладах передбачає:

- пріоритетний розвиток мистецької компоненти вищої освіти (у контексті взаємозв'язку зі спеціальними професійними дисциплінами);
- зміну стратегічних орієнтирів вищої освіти (найбільша увага має приділятися формуванню цілісних інтегративних якостей особистості майбутнього менеджера на основі паритетного забезпечення аксіологічних, когнітивних і діяльнісних аспектів його підготовки);
- створення умов для творчого самоусвідомлення випускником ВНЗ змісту власної професійної діяльності;
- розвиток особистісного потенціалу фахівця тощо.

Література

1. *Айнштейн В.* Информатизация: приобретения и утраты / В.Айнштейн // Высшее образование России. – 2008. – №5. – С. 89–92.
2. *Арапов М.В.* Предвиденные изменения в информационной среде общества / М.В. Арапов // НТИ. Сер. 2. – 1991. – С. 1–5.
3. *Данчева О.В.* Практична психологія в економіці та бізнесі / О.В. Данчева, Ю.М. Швалб. – К.: Лібра, 1998. – 270 с.
4. *Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»).* – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
5. *Зиновкина М.* Креативная технология образования / М.Зиновкина // Высшее образование России. – 2007. – №3. – С. 101–104.
6. *Коротков А.М.* Компьютерное обучение: система и среда / А.М. Коротков // Информатика и образование. – 2000. – №2. – С. 35–38.
7. *Колип К.К.* Информационное общество и проблема образования / К.К. Колип // Информационное общество. – 1997. – №2–3. – С. 18–20.
8. *Локшин В.С.* Методичне забезпечення підготовки менеджера / В.С. Локшин. – ІНІОН РАН Москва 14–Р–1999. Реферативний журнал ДРНТБ Київ. – 1999. – №1.
9. *Миримапова М.С.* Информационно-когнитивные процессы и их роль в информатизации / М.С. Миримапова // НТИ. Сер.1. – 1989. – №11. – С. 62–64.
10. *Мозолин В.П.* О некоторых проблемах телекоммуникационного обучения / В.П. Мозолин // Информатика и образование. – 2000. – №2. – С. 89–90.
11. *Скнар О.І.* Сучасні проблеми психолого-педагогічної підготовки фахівців у соціально-культурній сфері / О.І. Скнар // Вища школа. – 2001. – №1.
12. *Скнар О.І.* Культура, освіта та бібліотечна справа / О.І. Скнар. – К.: КНУКІМ, 2003. – 120 с.
13. *Скнар О.І.* Порівняльна педагогіка / О.І. Скнар. – К.: КДІК, 1993. – С. 38–87.

Анотації

Віктор ЛОКШИН
Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної сфери у ВНЗ
 У статті розглядається проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців

з управління у соціокультурній сфері. Визначено вимоги до підготовки майбутніх менеджерів у ВНЗ, які зумовляють зміни в змісті навчального процесу відповідно до сучасних соціальних та економічних реалій.

Ключові слова: гуманізація, менеджер соціокультурної сфери, експертна система, психолого-педагогічний моніторинг.

Виктор ЛОКШИН

Формирование профессиональной компетентности будущих менеджеров социокультурной сферы в вузах

В статье рассматривается проблема формирования профессиональной компетентности будущих специалистов в области управления в социокультурной сфере. Определены требования к подготовке будущих менеджеров в вузах, которые обуславливают изменения в содержании учебного процесса в

соответствии с современными социальными и экономическими реалиями.

Ключевые слова: гуманизация, менеджер социокультурной сферы, экспертная система, психолого-педагогический мониторинг.

Victor LOKSHYN

Formation of professional competence of the future managers sociocultural spheres at high schools

In the article the problem of formation of professional competence of the future experts in the field of management sociocultural is considered by sphere. Conditions of preparation of the future managers at high schools which cause changes in the maintenance of educational process according to modern social and economic realities are defined.

Keywords: humanization, sociocultural manager, expert system, psychological pedagogical monitoring.

ПОДІЇ, ЗАХОДИ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Закладено алею пам'яті В.О. Сухомлинського

Біля головного приміщення Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського відбулося урочисте закладення алеї пам'яті В.О. Сухомлинського. З вітальним словом до учасників заходу звернулася директор бібліотеки, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України Павла Рогова. Вона, зокрема, наголосила, що «...алея закладається з нагоди потрійного свята: 92-ї річниці від дня народження В.О. Сухомлинського, 7-річчя від дня присвоєння бібліотеці імені видатного педагога-гуманіста, яке відзначається 5 листопада 2010 року, і 10-річчя від дня заснування ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. Присвоєння ДНПБ України імені видатного українського педагога ще чіткіше визначило стратегічний напрям розвитку діяльності бібліотеки, її мету і завдання, зокрема щодо втілення в педагогічну практику ідей видатних педагогів, серед яких – Василь Сухомлинський». Павла Рогова також підсумувала здобутки бібліотеки за останніх сім років – від часу присвоєння їй імені В.О. Сухомлинського, ознайомила з кількісними

і якісними показниками діяльності бібліотеки зі збереження, комплектування і пропагування творчого доробку видатного педагога, підкреслила ключову роль у цій роботі НАПН України, відділення теорії та філософії освіти НАПН України, яке очолює донька Василя Сухомлинського – Ольга Василівна, і Всеукраїнської асоціації В.О. Сухомлинського. Постаць Василя Сухомлинського, зазначила Павла Іванівна, для ДНПБ є справжнім «духовним локомотивом».

У заході взяли участь і виступили почесні гості: доктор педагогічних наук, професор, перший віцепрезидент НАПН України Василь Мадзігон; доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар відділення теорії та філософії освіти НАПН України Ольга Сухомлинська; доктор педагогічних наук, професор, голова Всеукраїнської асоціації В.О. Сухомлинського, заступник голови Бібліотечно-інформаційної ради при Президії НАПН України Олександра Савченко; доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту спеціальної педагогіки НАПН України В'ячеслав Засенко.

Співробітниця бібліотеки Ганна Копилова прочитала вірш Юрія Мальованого, присвячений Василю Сухомлинському. Головною подією заходу стало висаджування дерев почесними гостями.

Учасники заходу також оглянули книжкову виставку, присвячену В.О. Сухомлинському, і виставку листівок «Вітання Учителю» (із сімейного архіву Сухомлинських). Для гостей було проведено екскурсію до читального залу Фонду В.О. Сухомлинського, а також продемонстровано документальну стрічку «Учитель» за матеріалами з життя і творчості видатного педагога-гуманіста.

Світлана КИРІЙ,
науковий співробітник ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського